

23 november 2006

Seminariedag på Svenska Läkarsällskapet i Stockholm

Jubileumsföreläsning, 10 års tillbakablick

Imke Wallenius

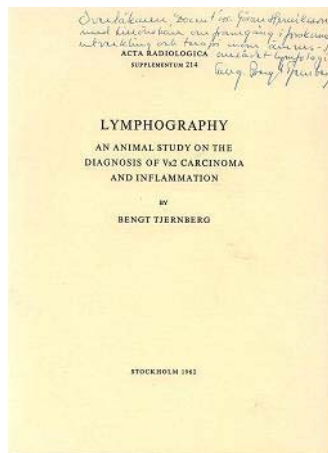
Akademiska sjukhuset i Uppsala

Svensk Förening för Lymfologi

10 år

Hur var intresset för lymfologi och vilka var de som förde utvecklingen inom lymfologin framåt i Sverige före grundandet av Svensk Förening för Lymfologi 1996?

Bengt Tjernberg, som avled 80 gammal år 2002, publicerade 1962 en avhandling inom ämnet lymfografi. Han var under många år medlem i International Society of Lymphology (ISL). Enligt Iwona Swedborg uppmuntrade han henne till forskningen inom lymfologin och uppmärksamade henne på ISL.

Iwona träffade sin första lymfödempatient på Karolinska sjukhuset på avdelningen för Fysikalisk Medicin i början av 70-talet. Många resor och kontakter med kollegor i andra länder, som hade kommit en bit på väg, bidrog till utveckling av diagnostik och vård av

lymfödempatienter. Hon besökte med ekonomiskt stöd från cancerfonden och andra fonder bl a Mayokliniken redan 1978, Földikliniken, Royal Marsden Hospital och hospiterade hos paret Casley-Smith, Neal Piller och Valdemar Olszewski.

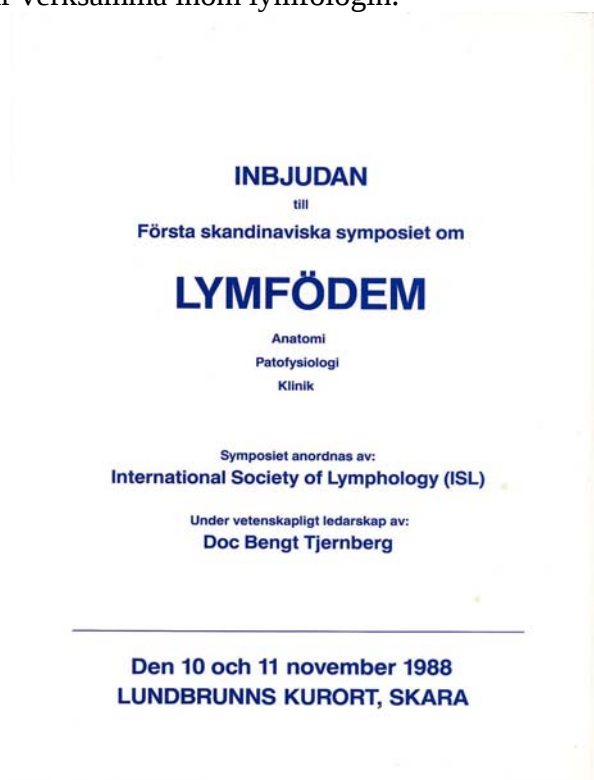
För henne var det självklart att informera kollegor om lymfödem. På 8th International Congress of Physical Medicine and Rehabilitation 1980 talade Iwona om "Olika aspekter på lymfödem, utveckling och behandling". Hon medverkade på läkarnas Riksstämma 1981 med "Lymfödem, förekomst och behandling".

1980 kom en patientbroschyr för bröstcancerpatienter innehållande information om lymfödem.

I ett onkologiskt vårdprogram för Stockholm-Gotland-regionen fanns 1988 ett helt kapitel om lymfödem.

Så kom hösten 1988 och på mångas arbetsplatser låg en inbjudan till det första skandinaviska symposiet om lymfödem, vilket anordnades i november i Lundsbrunn av ISL under vetenskapligt ledarskap av Bengt Tjernberg. Programmet var fullmatat och bjöd på många intressanta föreläsningar och praktiska moment. Makarna Földis framställningar inspirerade och öppnade "en hel ny värld" för mig. Mats Björlin, civilingenjör från Karolinska Institutet som tyvärr förolyckades något år efteråt, talade om sin forskning angående pneumatisk kompression.

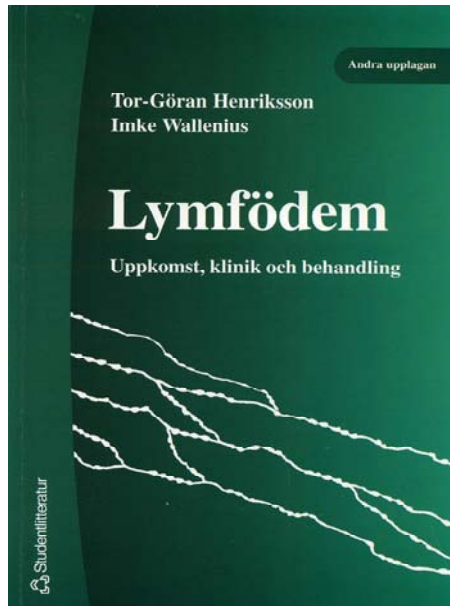
Tittar man i dåtidens deltagarlista så kan man konstatera att många symposiedeltagare fortfarande är verksamma inom lymfologin.

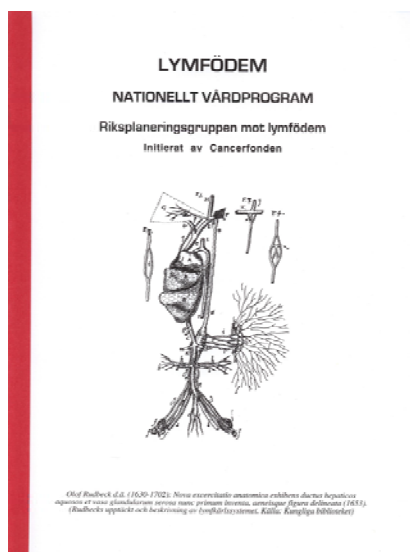
Den 17 – 19 april 1991 samlades arbetsterapeuter och sjukgymnaster med intresse för onkologi på Graninge stiftsgård. Bl a föreläste dr Ingrid Kurz om lymfödem och dess behandling och en workshop om lymfödem pågick. Denna konferens uppmärksammades av Gunilla Myrberg i programmet "Kropp och själ" i Sveriges Radio i maj 1991.

Under dessa dagar bildades även Onkologisektionen inom Legitimerade Sjukgymnasternas Riksförbund (LSR), som senare fick en undergrupp "Lymfödem".

1994 utkom på förlaget Studentlitteratur boken "Lymfödem. Uppkomst, klinik och behandling" med Tor-Göran Henriksson och mig som författare. Innan dess hade det ej funnits någon lärobok i ämnet på svenska. Boken vände sig till vårdpersonal, patienter och anhöriga.

Onkologiskt Centrum i Stockholm, Cancerfonden och Sjukgymnasternas sektion för onkologi inbjöd den 13 december 1994 intresserade kring problematiken lymfödem med olika medicinsk bakgrund till ett möte i cancerfondens lokaler i Stockholm. Syftet var att enas kring en handlingsplan och initiera en planeringsgrupp för att utarbeta ett nationellt vårdprogram. En arbetsgrupp, sedermera Riksplaneringsgruppen mot lymfödem, med olika yrkesföreträdare bildades. Man sökte och beviljades pengar för framtida arbete från cancerfonden. Efter 8 års arbete var "Lymfödem, nationellt vårdprogram" klart 2003! Vid detta möte i december framfördes även önskemål för att bilda en intresseförening.

Röda Korsets sjukhus inbjöd Neal Piller till en gästföreläsning om lymfödem den 12 maj 1995. En annan punkt på dagordningen var: Diskussion om lämplig organisation av lymfologisk verksamhet. Tor-Göran Henriksson blev mötesordförande och en interimsstyrelse valdes. En intresseanmälan att bli medlem i framtida lymfologisk förening skickades ut och inkomna positiva svar ledde till att interimsstyrelsen samlades till ett första möte den 7 september 1995.

Inbjudan till Gästföreläsning

om **LYMFÖDEM**

av Prof N B Piller

Flinders University of South Australia,
Department of Public Health,
School of Medicine

Fredagen den 12 maj 1995

Röda Korsets sjukhus, Brinellvägen 2, Stockholm
(T-bana Tekniska Högskolan, följ Drottning Kristinas väg
upp till Brinellvägen)

- Kl 08.30 - 10.45 Föreläsning; kaffepaus 9.30 - 9.45
- 10.45 - 11.00 tillfälle till frågor i anslutning till
föreläsningen
- 11.00 - 11.15 Paus
- 11.15 - 12.00 Diskussion om lämplig organisation av lymfo-
logisk verksamhet mm.
- 12.00 - 13.00 Lunch
- 13.00 - 15.00 Rundvandring med demonstration av: .
rutiner - mätningar
manuell massage
pneumatisk kompression
bandagering
kompressionsstrumpor mm - utställning
sjukgymnastik
avspänning - inf från psykologen
arbetsterapi
bassäng
- 15.00 - 16.00 Kaffe - utställning - avslutning

Värdar: Sjukhusdir Yvonne Lédel
Överläk Peter Köhler
Lymfödemheten: Iwona Swedborg, doc., öl., med medarbetare

På läkarstämman i Stockholm den 1 december 1995 hölls ett mycket välbesökt symposium "Lymfödem, klinik och behandling". Moderator var Tor-Göran Henriksson.

I samband med en gästföreläsning av Peter Mortimer den 10 maj 1996 grundades på Röda Korsets sjukhus "Svensk Förening för Lymfologi".

I framtagna stadgar stod att läsa :

"Föreningens ändamål är att tillvarata lymfologins intressen och främja forskning och utbildning samt att verka för dess utveckling, diagnostik och behandling."

I föreningens styrelse ingick:

Eva Gröndahl, Gunilla Brenning, Tor-Göran Henriksson, Iwona Swedborg, Arne Hallquist, Birgitta Bååthe (Schumacher), Ann-Charlotte Johnson-Reisberg, Leif Perbeck och Håkan Brorsson.

Grafikern Håkan Rydérus skapade föreningens logo 1997 – 1998

2002 öppnar föreningen sin hemsida www.lymfologi.nu där man bl a kunde läsa om pågående och avslutade projekt. Fram till 2 maj 2005 fanns 38 forskningsprojekt upptagna.

I Läkartidningen 2005, nr 32 – 33, fanns artikeln ”Mindre risk för fettbildning och fibros om lymfödemet behandlas i tid”, skriven av några medlemmar ur vår förening.

Under åren har en del gästföreläsare bidragit att öka åhörarnas kunskap:

12 maj 1995	Röda Korsets sjukhus	Neal Piller ”Lymphoedema”
10 maj 1996	Röda Korsets sjukhus	Peter Mortimer ”Morbidity and Dermatological aspects of lymphoedema. Understanding lymphoedema. Managing lymphoedema”
23 maj 1997	Huddinge sjukhus	Valdemar Olszewski ”Lymphoedema – development, diagnosis and treatment – 1997 up date”
15 maj 1998	Akademiska sjukhuset	Carl Fredrik Petlund ”Lymfscintigrafi och lymfödem”
12 november 2002	Huddinge sjukhus	Albert Leduc ”Physical treatment of oedema”
12 november 2004	Mössebergs kurort	Carl Fredrik Petlund ”Panta Rei – Allting flyter”
18 november 2005	Röda Korsets sjukhus	Christobal Papendieck ”Pediatric lymphology”

2005 ändrades föreningens stadgar: Hedersmedlem kan bli utländska föreläsare och personer som har gjort stora insatser inom lymfologin. Christobal Papendieck och Iwona Swedborg är numera föreningens hedersmedlemmar.

Vid grundandet av föreningen 1996 räknades 80 medlemmar. Idag är 204 medlemmar registrerade.

För att föreningen skall kunna bli fullvärdig medlem i Svenska Läkarsällskapet krävs att minst 50 läkare under tre års tid är medlemmar i Svensk förening för Lymfologi. Dit har vi inte nått än.

I stadgarna står: "Föreningens ändamål är att tillvarata lymfologins intresse och främja . . . .
utbildning.

Som redan nämnt grundades onkologisektionen inom LSR år 1991. Vid första mötet i maj 1992 i Göteborg tillsattes en arbetsgrupp som skulle verka för en svensk utbildning inom lymfterapi.

1996 efterfrågades inom Svensk Förening för Lymfologi en formulering av målbeskrivningen för lymfterapeuter. Året därpå önskade man att lymfterapeutens kompetenskrav, grundkunskaper och specifika färdigheter borde beskrivas. Vid årsmötet 1998 efterlyste man en målbeskrivning eller kravspecifikation och att en inventering av olika utbildningar till lymfterapeut borde göras. Slutligen arbetade olika grupper inom en workshop 1999 med utbildning, framtid och resurser.

Åren har gått, men målet eller drömmen om en svensk utbildning till lymfterapeut har ännu inte uppnåtts.

På nätet kan man i dagarna läsa att en utbildning i lymfterapi planeras på halvfart på Röda Korsets Högskola till våren 2007.

Vilka förväntningar finns för framtiden? Förebygga eller bota lymfödem?

Detta är solpyramiden utanför Mexico City. På området finns många pyramider, målningar och anläggningar från inkatiden. Från "Dödens gata" leder en bred trappa uppför som blir allt smalare. Trappstegen är höga och obekväma. Många besökare försöker ta sig upp till toppen. På andra avsatsen, där trapporna delar sig, finns en sjuksköterska som på begäran kan ta

pulsen och mäta blodtrycket, då klättringen uppför är ansträngande pga den höga höjden och därmed tunna luften. Många stannar upp, vänder och når aldrig toppen.

Jämför denna bild med utvecklingen inom lymfologin:

Tänk er att Olof Rydbeck d. ä. 1651 vandrade på ”Dödens gata”, då han upptäckte lymfsystemet. Efter denna bedrift tillfogades många trappsteg uppåt, man lärde sig mera och man forskade. Många forskare fastnade och orkade inte fullfölja eller så var deras resultat inte relevanta. Men många resultat har hittills bidragit till att samlas i riktningen mot toppen, mot att finna bot.

”Föreningens ändamål är att tillvarata lymfologins intresse och . . . . verka för dess **utveckling, diagnostik och behandling.**”

Varje människa är unik och varje individ har olika förutsättningar.

Tillväxten av underhudsfett tycks inte vara lika hos lymfödempatienter. Fettsugning innebär inte bot. Det är som att spela ”Fia med knuff”, patienten är tillbaka på ruta ett. Men idag kan vi ta hand om patienten på ruta ett på ett bättre sätt, d v s att vi med olika åtgärder kan hålla symtomen även på sikt på låg nivå.

Klinisk erfarenhet visar att somliga lymfödempatienter når ett ”steady state” även om patienten inte följer våra råd eller behandlingar. Kan kroppen anpassa sig till nya förutsättningar efter en viss tid? Hur länge ska man behandla? När ska man ”släppa efter”?

I Wittes artikel i Lymphology 31, 1998 kunde man läsa att om bröstcancerpatienter efter genomgången strålbehandling kunde genomgå en lymfoscintigrafi så skulle detta leda till ett funktionellt lymfsystemstatus för varje patient och därmed kunde man ge individuella råd. I dagens läge är det en dröm.

I artikeln efterlystes även en översyn av alla rigida eller överdrivna råd och varningar, som hos individen kunde skapa onödig rädsla för att genomföra medicinsk eller kirurgisk behandling och att delta i aktiviteter, som skulle kunna höja individens livskvalitet. Detta är möjligt att genomföra.

Kunskapen om diagnostiken bör öka. ”Glömda och gömda” patienter behöver en diagnos, en förklaring och rätt behandling. Patienter med primära lymfödem är underdiagnostiserade, och fortfarande behandlas denna grupp i hög grad med vätskedrivande medicin. Skulle medicinen bara påverka en kroppsdel? Alla synliga svullnader är inte obotliga lymfödem. Differentialdiagnostiken bör förbättras så att rätt behandlingsåtgärd kan sättas in.

Mycket återstår att förbättra inom cancervården. Cancerpatienten bär redan sin ”ryggsäck” och ett lymfödem ökar i de flesta fall bördan. Patienter med primärt lymfödem tycks lida mindre.

”Föreningens ändamål är att tillvarata lymfologins intressen och **främja forskning** . . . .

Att minska incidensen av lymfödem efter cancerbehandling kan uppnås genom operation med sentinel node, förfinade strålbehandlingstekniker och måluppsökande läkemedel.

Mikrokirurgin är på frammarsch. Försök görs att transplantera lymfkärl, lymfkörtlar eller vävnad för att återställa eller öka lymftransporten.

Kanske kommer tillväxtpreparat att spela en roll i framtiden.

Utvecklingen av intermittent pneumatisk kompression, som Mats Björlin 1988 redovisade på symposiet i Lundsbrunn, och andra tekniska hjälpmedel bör uppmuntras.

Detta var mina personliga reflexioner och tankar inför detta jubileum och mina önskemål inför framtiden.

Tack för att ni lyssnade.

Jag önskar föreningen all lycka i det framtida arbetet.

Imke Wallenius
sjukgymnast
Akademiska sjukhuset i Uppsala